

Dramatická tvorba

Dráma : Je základný literárny druh. Vznikla v starovekom Grécku. Základné *dramatické žánre* sú **KOMÉDIA**, **TRAGÉDIA** (hrdina umiera, je odsúdený na zánik, končí katastrofou)

Literárne dielo → **Dramatická hra** **Divadlo**

Hlavné znaky drámy : *dialogickosť* (prostredníctvom nej sa vytvárajú charaktery postáv), *dramatický konflikt* (vyvoláva dramatické napätie), *dejovosť*, *prítomný čas*, *hovorovosť*, *obraznosť*, *akčnosť*...

TRAGÉDIA : vznešená hra o veľkolepom zápase hrdinu s bohmi, osudom a ľuďmi, v ktorej ústredný hrdina zomiera po zákernej vražde, v hrdinskom súboji, alebo vlastnou rukou.

Sofokles

Sofokles : 496 – 405 rokov pred Kristom – Grécko. Uviedol na scénu tretieho herca. Napísal viac ako 80 hier. Najlepšie hry *Antigona*, *Kráľ Oidipus*, *Elektra*. Zväčša jeho diela majú spolu súvis. *Pozri. Uč. 51 – Rodokmeň kráľovského rodu v Tébach.* **KRÁĽ OIDIPUS** : vzor osudovej tragédie, Téby trpia za zločiny nevedomky spáchané Oidipom (vražda otca a incest s matkou). Oidipus sa oslepí, aby nevidel následky hrôz, ktorých sa dopustil.

ELEKTRA : tragédia, ktorá oslavuje hrdinský postoj Agamemnonovej dcéry Elektry, vzdoruje vrahom svojho otca a v duchu tradičnej morálky pomáha pomstiť jeho smrť.

ANTIGONA : tragédia,

POSTAVY : **ANTIGONA** – dcéra tébskeho kráľa Oidipa **ISMENA** – je mladšia sestra
 KREON – tébsky kráľ **EURIDYKA** – manželka Kreona
 HAIMON – syn Kreona a Euridyky **TEIRESIAS** – veštec
 STRÁŽCA, PRVÝ POSOL, NÁČELNÍK ZBORU, ZBOR tébskych starcov

DEJ : odohráva sa pred kráľovským palácom v Tébach v mýtickej dobe. Pravidlá dramatickej jednoty : *Pravidlo jednoty času* – dej sa mal odohrávať počas jedného dňa. *Pravidlo jednoty miesta* – dej sa mal odohrávať na jednom mieste počas celej hry. *Pravidlo stability charakteru postáv* – to sa v Antigone neuplatnilo absolútne. *Pravidlo jednoty deja* – 1 dejová línia

Kompozícia drámy :

vonkajšia : dejstvá, scény - výmena osôb, výstupy - zmena počtu osôb
vnútorná

Úvod – expozícia – je oslabená, len obraz prostredia – Je ráno. Antigona s obetnou kanvicou v ruke, vychádza s Ismenou z paláca.

vzbura Antigony voči rozkazom Kreona, ktorý jej zakázal pochovať jej jedného brata

Zápletko – kolízia - Prológ / 1. Ukážka 1 – rozhovor ISMENY a ANTIGONY. Antigona presviedča Ismenu, že napriek zákazu Kreona, musia pochovať svojho mŕtveho brata Polyneika. Kreon nechce pochovávať vojakov, ktorí bojovali proti jeho krajine. Polyneikos bol považovaný za zradcu, keď sa pridol na druhú stranu. Druhý brat Antigony Eteokles tiež umrel, ale on nebol zradca a tak bol pochovaný slávnostne s poctami. *“Tí ako vieme, mali zhodný osud, prišli o život v ten istý deň, keď jeden zabil druhého a obaja si pošpinili ruky bratskou krvou.”* Zápletkou je aj to, že strážka oznámi Kreonovi, že Antigona pochovála Polyneika, dá ju zajať. Antigona čaká na trest smrti ukameňovaním. Všetko priznala (Druhé dejstvo /Ukážka 2).

Vyvrcholenie - kríza : Antigona čaká na trest smrti ukameňovaním. Všetko priznala (**Druhé dejstvo**). Zachraňuje aspoň sestru. Vyzdvihuje božie zákony, nie Kreonove. Haimon – snúbenec Antigony, prichádza za otcom, aby ho presvedčil o nesprávnosti jeho konania. Márne. (**ukážka 3/ Tretie dejstvo**)

Peripetia – nečakaný dejový zvrät : Veštec varuje Kreona pred skazou ak popraví Antigonu. Vtedy sa Kreón zľakne a chce dať oslobodiť Antigonu. (**Piate dejstvo**)

Rozuzlenie – katastrofa : Epilóg – viacerí umierajú.

*Dej sa odohráva pred kráľovským palácom
v Tébach v mýtickej dobe.*

UKÁŽKA 1 ---- PROLÓG

*Ráno. Antigona, s obetnou kanvicou v ruke,
vychádza s Isménou z paláca.*

ANTIGONA

Ó, povedz moja drahá sestra Isména –
vieš ešte o nejakom treste, ktorý
nevyskúšal na nás Zeus, aby sme už
za života odpykali Oidipovu vinu?
Niet bolesti, niet pohromy, niet
potupy, niet hanby, ktorá by sa nedala
nájsť v množstve našich utrpení!
Teraz tiež – vraj vládca vydal nový rozkaz!
Počula si o ňom? A či vôbec ešte nevieš,
že sa na náš rod zas valí nepriateľská zloba?

ISMÉNA

Neviem, Antigona. Od toho
dňa, ako zahynuli naši bratia, keď
si navzájom v tej istej chvíli spôsobili
smrť, mi chýba akákoľvek, zlá i dobrá
správa. Že vraj včera v noci odtiahlo
preč vojsko Argejcov – nič iné neviem. Nič,
čo by ma mohlo spraviť šťastnejšou, a nič,
čo by ma mohlo spraviť nešťastnejšou.

ANTIGONA

Myslela som si to – práve preto som ťa
vytiahla von z domu. Chcem sa s tebou
pozhovárať osamote.

ISMÉNA

Čo sa deje? Vidím, že

si niečím rozrušená!

ANTIGONA

Bodaj by som

nebola, keď Kreón ustanovil pohreb

so všetkými poctami len pre jedného

z našich bratov – druhému ich odoprel! Len

Eteokla vraj dá vložiť do hrobu tak,

ako káže mrav a tým mu zabezpečí

úctu tieňov v podsvetí – o mŕtvom tele

nešťastného Polyneika však mal pred občanmi

vyhlásiť, že nik ho nesmie prikryť

zemou ani oplakať! Že neoplakaný

a nepochovaný má byť ten sladký

poklad ponechaný za potravu dravým

vtákom! A ten príkaz vydal dobrý Kreón vraj

i pre teba i pre mňa – počuješ, i pre mňa –

a vraj práve kráča sem a tu svoj

výrok zopakuje všetkým, čo ho ešte

nepočuli. Berie to vraj veľmi vážne –

ktokoľvek by príkaz nedodržel, verejne

ho ukameňujú. Nuž tak je to. A

čoskoro sa zistí, či si šľachetná a či

si iba nešľachetná dcéra šľachetných!

ISMÉNA

Ak je tak, ako vravíš, čo tu ešte môžem

zachrániť, ja úbohá? Čo môžem spraviť?

ANTIGONA

Presne to, čo ja! Buď mojou pomocníčkou!

UKÁŽKA 2
DRUHÉ DEJSTVO

Strážca privádza Antigonu.

NÁČELNÍK ZBORU

Čo to vidím? Som v rozpakoch!

Darmo by som tvrdil, že toto dievča nie je

Antigona, keď je to raz ona!

Nešťastná dcéra nešťastného Oidipa, čo to
znamená?

Azda ťa len neprivádzajú preto,

že si porušila kráľovský rozkaz

a prichytili ťa pri nerozvážnom čine?

STRÁŽCA

Toto je tá, čo pochovala mŕtve telo!

Prichytili sme ju pri čine. Kde nájdem

Kreóna?

NÁČELNÍK ZBORU

Tam ide, vyšiel z domu práve vhod!

Z paláca vychádza Kreón.

KREÓN

Čo máte? Komu vhod som vyšiel z domu?

STRÁŽCA

Pane, smrteľník sa nemá nikdy

nerozvážne zaprisahať, lebo jeho

predsavzatie nemusí byť správne. Vtedy, keď

si na mňa sypal svoje hrozby, som sa

dušoval, že sa tu nikdy viacej nezjavím.

No ktorá rozkoš by sa vyrovnala
náhlejšej radosti? Aj napriek prísaha som
znova tu a vediem dievča, ktoré bolo
pristihnuté, ako robí hrob. No teraz sa
už nevolilo žrebom. Tento úlovok
je môj a viacej nikoho. Ber si ju,
pane, čo chceš, sa jej vypytuj, a z čoho chceš
ju usvedčiť. Ale ja si iste zasluhujem,
aby som z tej pohromy už vyšiel bez viny a trestu.

KREÓN

Kde a ako padlo
do tvojich rúk toto dievča?

STRÁŽCA

Pri pochovávaní
brata. Tým je povedané všetko.

KREÓN

A si si tým istý? Vieš, čo vravíš?

STRÁŽCA

Videl som ju pochovávať mŕtve telo, ktoré
podľa tvojho rozkazu má ostať
nepochované. Je to, čo vravím,
zrozumiteľné a jasné?

UKÁŽKA 3 ---- TRETIE DEJSTVO

Prichádza Haimón.

NÁČELNÍK ZBORU

Ide Haimón, tvoj najmladší syn.

Čo ho sem vedie?

Trápi ho osud nevesty a prekazený sobáš?

KREÓN

Dozvieme sa to. Lepšie ako veštcí. Syn

môj, neznenávidel si hádam otca, keď

si počul rozsudok nad svojou verenicou?

Alebo aj tvoje city závisia

od mojich rozsudkov?

HAIMÓN

Som, otče, tvoj. Máš dobré

názory a nimi riadiš moje, ja

to vítam. Viac než všetky sobáše si cením

tvoju radu, ktorej ďakujem za správny smer.

KREÓN

Tak veru, syn môj, treba rozmýšľať

a nad iné si vážiť vôľu otca. Prečo

ľudia túžia po deťoch? A čo im

doma vstúpajú? Chcú, aby sa

ich nepriateľom odplácali zlom, no aby

na otcovho priateľa sa pozerali s takou

úctou ako na otca! Čo povedať však
o takom, čo poprivádzal na svet nezdarené
deti? Ten si splodil starosti
a škodoradosť v očiach nepriateľov! Preto, syn
môj, nikdy nepodľahni rozkoši a nestráť
hlavu pre ženu. Zlá žena v dome – aj
jej objatie ťa mrazí. Zlého ducha mať
je peklo. Preto odvrhni to dievča ako
nepriateľa, nech si hľadá snúbenca
tam – v podsvetí! Ju jedinú som pred svedkami
pristihol pri porušení môjho
rozkazu. A aby ľudia nevraveli, že
som luhár, usmrťím ju. Môže, koľko sa
jej zachce, vzývať Dia, spasiteľa rodu!
Keby som vo vlastnom dome trpel takú
neposlušnosť, čo už potom môžem čakať
od cudzích? No kto je mužom na mieste
vo vlastnom dome, ten aj štátu velí
spravodlivo. Preto ten, čo spupne porušuje
zákon, ten, čo by chcel rozkazovať
vládcovi, nech veru nečaká na moju chválu.
Koho si ľud zvolí, toho treba
poslúchať tak v malých,
ako veľkých veciach, v zlých
tak ako v dobrých. Poslušného muža si
viem predstaviť aj na tróne, na takého
spoľahnem sa v krutom boji. Nič však nie
je horšie ako neposlušnosť! Ona ničí
mestá, rúca ľudské príbytky

a zoradené šíky obracia na pomätený
útek. Naopak – z tých, čo si dajú
povedať, sa môžu mnohí vďaka poslušnosti,
zachrániť. A preto treba dodržiavať
rozkazy a nikdy nepodľahnúť žene.
Ak už podľahnúť, tak radšej mužovi.
Veď kto by už túžil počuť, že je slabší ako žena?

NÁČELNÍK ZBORU

Myslím, ak ma neklame sluch
starca, že čo vravíš – dobre vravíš!

HAIMÓN

Bohovia,
môj otče, dali rozum, najcennejšiu
vec, čo máme. A ja nemôžem a nechcem
tvrdiť, že si nehovoril správne. Ale
dobrý môže byť aj názor iného!
Mám väčšiu možnosť než ty sledovať, čo ľudia
hovoria, čo robia, s čím sú nespokojní.
Veď pred tvojím prísny okom by sa prostý
človek neodvážil vraviť veci, z ktorých
by si nemal radosť. Ale moje ucho
tajne vypočulo, ako celé mesto
ľutuje to dievča! Nikomu sa
nepáči, že ona, ktorá si zasluhuje
najmenej zo všetkých žien, má biedne
zhynúť za svoj slávny skutok! Vravila, že ak
zabránila mäsožravým psom a dravým
vtákom roztrhať to pohodené telo
svojho brata, ktorý padol v boji, patrili

by jej skôr veľkolepé pocty. To je názor,

ktorý šeptom vyslovuje celé mesto.

Otče! Nieto statku, čo by mi bol drahší

ako tvoje šťastie! Ako býva pýchou

dieťaťa – tou najväčšou – je dobrá povest'

otca. Nebuď teda ďalej presvedčený, že

je správne iba to, čo povieš ty, a iné

nič! Ten, kto si myslí, že len sám je

rozumný, že jedine on má dar jazyka

a ducha, býva obyčajne prázdny.

Ani pre takého muža, ktorý mnoho

pozná, nie je hanbou ešte mnohému sa

priučiť a nebyť tvrdohlavý. Či si stromy

v rozvodnených prúdoch nechránia svoj kmeň

a konáre tým, že sú ohybné? Tie, čo

sa vzopru, prúdy od koreňa vyvrátia.

A takisto sa s loďou prevrhne a plaví

hore dnom ten človek, ktorý pevne napne

laná plachiet vtedy, keď má povoliť.

Nuž povoľ radšej, pozmeň ten svoj krutý

rozsudok! Ak môžem, napriek tomu, že som mladší,

povedať svoj názor, tak si myslím, že

niet vari lepšej túžby, ako túžba stať

sa mužom, čo si so všetkým dá rady. Každý

sa ním, pravda, nestane – veď je to

zriedkavosť – a vtedy treba poslúchať tých,

ktorí dobre radia.

NÁČELNÍK ZBORU

Pane, ak ti radí dobre, daj sa poučiť!

Aj ty! Ved' múdro hovoríte obaja.

KREÓN

Mám hádam v tomto veku chodiť
k nezrelému mladíkovi po rozum?

EPILÓG

Prichádza Prvý posol.

PRVÝ POSOL

Ctihodný muži staroslávnych Téb!
Nech vezmem
ktorýkoľvek ľudský život, nemôžem
ho ani chváliť ani haniť, lebo
osud ľudí povznáša i zráža bez ohľadu
na to, či sú práve šťastní a či
nešťastní, a nikto nevie, čo má pred sebou.
Kreónov osud napríklad bol závideniahodný.
Vyhnal z vlasti nepriateľov, získal
zvrchovanú moc a vládol, obkvitaný
ušľachtilým potomstvom. A teraz všetko
stráca. Lebo ten, kto príde o radosť,
už nežije a podľa môjho názoru
je vlastne živou mŕtvolou. Keď bude tvoj
dom prekypovať bohatstvom a budeš bývať
vo vladárskej nádhere, no radosť z toho
všetkého ti bude chýbať – ani za tieň dymu
neodkúpim od teba to smutné postavenie.

NÁČELNÍK ZBORU

Akú mrcha zvesť zas nesieš

kráľovskému palácu?

PRVÝ POSOL

Sú mŕtvi. Príčinou

ich smrti sú však živí.

NÁČELNÍK ZBORU

Kto je mŕtvy? A

kto zabil? Hovor!

PRVÝ POSOL

Zomrel Haimón,

jeho krv je preliata.

NÁČELNÍK ZBORU

Čou rukou? Otcovou či jeho vlastnou?

PRVÝ POSOL

Sám sa zabil, v hneve, pokladajúc

svojho otca za vraha.

NÁČELNÍK ZBORU

Ó, veštec, tak

sa plnia tvoje hrozné slová!

PRVÝ POSOL

Veru. A my uvážme, čo teraz.

Z paláca vychádza Eurydika.

NÁČELNÍK ZBORU

Pozri – práve

vyšla z brány Kreotova žena Eurydika.

Úbohá! To vyšla náhodou? A či

ju privolala správa o synovi?

EURYDIKA

Začula som čosi, občania, keď som sa
práve chystala vyjsť z domu, aby som sa
pomodlila k Palas Aténe. V tej chvíli, keď
som odsúvala závoru, mi doletela
k sluchu zvest', že našu rodinu zas
stihlo nešťastie. Od úľaku som omdlela
a padla do náručia slúžok. Teraz však
chcem znova počuť, čo sa stalo.

Viem už, že sa stalo čosi zlé,

a som už na to pripravená.

PRVÝ POSOL

Milá pani, bol som pri všetkom

a nezamlčím ani slovo. Načo by

aj boli pekné reči, keby sa už

o chvíľočku ukázalo, že sú lživé?

Pravda vyjde najavo. Nuž – sprevádzal som

tvojho muža na lúku, kde ležalo to

mŕtve telo úbohého Polyneika,

roztrhané psami. Vzývali sme Hekatu

i Háda, aby milostivo zadržali

hnev, a umyli sme telo svätým

kúpeľom a v ohni z čerstvých konárov sme

spopolnili jeho zvyšky. Potom sme mu

nasypali vysoký hrob z prstí jeho

otčiny a ponáhľali sme sa k hrobke,

vyhlbnej do skál, ktorú dostalo to

dievča za svadobnú sieň. Už z diaľky zistil
ktosi z nás, že z toho neposväteného
miesta počuť prenikavý plač, a oznámil
to vládcovi. Ten pridá do kroku – kým
nedoľahne kvílenie aj k jeho ušiam.
Kreón zastoná a s bôľom v hlase zvolá: „Ó,
ja nešťastný, nie je to sen? Je táto
cesta ozaj najstrašnejšou zo všetkých ciest,
po ktorých som dosiaľ kráčal? Počujem hlas
syna! Chytró, sluhovia, sem k hrobu! Odvalte
ten balvan z otvoru a presvedčte sa, či
tam naozaj je Haimón, alebo ma klamú
bohovia!“ My, plniac rozkaz zdeseného
vladára, sme nazerali dnu a
zazreli sme v hrobke, celkom vzadu, chúďa
dievča, ako visí, uškrtená vlastným
závojom, a Haimón objíma jej trup a
vzlyká nad svojou už mŕtvou nevestou a
nad otcovým činom. Uzrel to aj Kreón, horko
zabedákal, vstúpil do hrobky a
zarmútene zvolal: „Nešťastník, čo ty tu
hľadáš? Kam si podel rozum? Aký úder
osudu to bol, čo ťa ho zbavil? Vyjdi, syn
môj, vidíš, že ťa prosím!“ Syn však naňho
vrhol divý pohľad, plný pohrdania,
nepovedal slova, iba vytasil na otca
ostrý meč, no nezasiahol, lebo Kreón
sa dal na útek. A vtedy nešťastný
syn, nahnevaný na samého seba,

obrátil svoj meč a vrazil si ho do prs a
kým ešte dýchal, privinul sa
ot'ážievajúcou rukou k svojej dievčine
a chrčal, chrliac gejzír krvi na jej bledú tvár.
A leží tam i teraz, mŕtvy pri mŕtvej.
Až v Háde dostal požehnanie, neborák,
pre svoju lásku, zato ľuďom podal dôkaz,
že za pochabosť sa platí najkrutejšia daň.

Eurydika sa vráti do paláca.

NÁČELNÍK ZBORU

Čo o tom súdiš? Pani odišla
bez toho, aby čosi povedala.

PRVÝ POSOL

Čudné.
Urobila to však, dúfam, iba preto,
lebo nechce syna oplakávať
verejne a šla dať služobníctvu príkaz
na domáci smútok. Veď je rozumná. Nič
hádám nevykoná.

NÁČELNÍK ZBORU

Ach, len aby. Podľa mňa
tak ako veľký nárek ani veľké
mlčanie nič dobré neveští.

PRVÝ POSOL

Tak poďme dnu
a pozrime sa, či tam zo zúfalstva
niečo nevymýšľa! Vravíš dobre – veľké

mĺčanie, to býva zakaždým zlé znamenie.

Prvý posol vojde do paláca. Prichádza Kreón, v náručí nesie Haimónovu mŕtvolu.

NÁČELNÍK ZBORU

No hľa – tu prichádza sám náš vládca
a v náručí – a ak to môžem povedať – má
jasný dôkaz viny. Nie cudzej – svojej vlastnej.

KREÓN

Beda, ó, beda!

Tých, ktorým nieto rady,

ich činy do záhuby strhnúť vedia!

Pozrite na vraha, čo o život

prípravil svoju krv, svoj vlastný plod!

Nešťastné bolo moje rozhodnutie, synu,

veď si bol taký mladý, taký mladý!

Skaza, ó, skaza,

že si tak skoro umrel! Na tom vinu

mám ja, nie mladosť, ktorá na pochabosť

zvádza.

NÁČELNÍK ZBORU

Pochopil si to, bohužiaľ, už neskoro.

KREÓN

Ó, aký bôľ!

Áno – už všetko chápem!

Predtým – to bol ošial

poraneného mozgu! To ma pomiatol

zlý boh a hnal ma cestou – necestou až po žiaľ

a ja som zadupával vlastnú radosť v prach!

Ach, niety miery v ľudských príkoriach!

Druhý posol vyjde z paláca.

DRUHÝ POSOL

Pane môj, na teba sa tuším valia
nešťastia – ved' jedno nešťastie si nesieš
v náručí a druhé ťa už čaká doma.

KREÓN

Aké? Je na svete vari horšie zlo, než toto?

DRUHÝ POSOL

Jeho matka – tvoja manželka sa
zavraždila. Leží v mláke krvi, úbohá.

Z diela: „ Iba rozvážni ľudia vedia byť šťastní.

*Nehrešte, uráža to bohov. Človeka,
ktorý si mnoho o sebe myslí a používa veľké slová,
neminie veľký trest a konať s rozvahou sa naučí
až na staré kolená.“*